

TARIM SİGORTALARI VE UYGULAMALARI

Tarım, nüfusun temel ihtiyaç maddelerini üreten bir kesim olması nedeni ile stratejik bir öneme sahiptir ve diğer sektörler içerisinde doğal, ekonomik, sosyal ve kişisel risklerden en çok etkilenen sektördür. Bundan dolayı tarım üstü açık fabrikaya benzetilir.

Tarım makro ekonomik açıdan stratejik olarak desteklenmesi ve uzun vadeli istikrarlı politikalarla yönlendirilmesi gereken bir sektördür. Türkiye’de tarım sektörü uzun yıllar boyunca popülist politikalarla idare edilmiş ve bu nedenle de asıl sorunlar giderek büyümüştür. Bu sorunlardan birisi de sigortadır. Tarımda, teknik tedbirler ile önlenmesi mümkün olmayan riskler sık sık görülmekte ve Ülkemiz gibi gelir düzeyi genellikle çok düşük olan çiftçiler için her yıl büyük felaketlere neden olmaktadır. Bütün gelişmiş ve bir çok gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, ancak tarım sigortaları uygulamasıyla bu felaketlerin neden olduğu zararlar karşılanabilir.

Gelişmiş ülkelerin yıllar önce başlatmış oldukları “tarımda risk yönetim teknikleri” uygulamaları ve alt yapı çalışmaları sonucu “doğa” olayları büyük ölçüde “afet” olmaktan çıkarılmıştır. Bu ülkeler kendi doğal, sosyal, temel ekonomik yapılarıyla tarım politikaları dikkate alınarak bilinçlendirilmiş tarım ürün sigorta sistemlerini kurmuşlar ve böylece çiftçilerinin çok az bir masrafla zararlarını karşılayarak muhtaç oldukları ekonomik ve sosyal güvence kavuşmaları sağlanmıştır. Sigortadan amaç sigortalının net varlığında bir azalma meydana gelmesini önlemektir. Bunun için sigorta sektöründe oluşan yığın hasarları karşılamak için her ülkede çeşitli şekillerde devlet desteği yapılmaktadır. Ülke tarımındaki teknolojik gelişmelere karşın kontrol edilmeyen doğal afetlerin sebep olacağı ürün ve hayvan kayıplarından doğan zararlar tarım sigortaları vasıtasıyla karşılanabilirler.

TÜRKİYE’DE TARIM SİGORTASI ÇALIŞMALARI

Tarım sigortaları uygulamaları 1957 yılında başlamış olmasına ve risklerin giderek arttığı bilinmesine rağmen, çiftçinin gelir düzeyinin sürekli düşmesi, tarım sigortaları için bir devlet politikasının oluşmamış olması, Tarım ve sigorta sektörlerindeki bilgi ve ilgi eksikliği, daha kolay işlere yönelme arzusu gibi faktörler tarım sigortalarının diğer tarımsal faaliyetler yanında daha az gelişmesinde rol oynamışlardır.

1987 yılında Tarım Sigortaları'nın geliştirilmesi için planlı bir çalışma başlatılmıştır.”Tarım sigortasını tarımcılar yapmalıdır ” başlığıyla hazırlanan “Türkiye için Tarım Sigortaları'nı Geliştirme Planı” çerçevesinde öncelikle Tarım ve Sigorta Sektörü'ne konunun öneminin anlatılması, tanıtımı ve çiftçiye götürülen sigorta hizmetlerinin sağlıklı bir alt yapıya kavuşturulup, yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır.

1995 yılına gelindiğinde gelişmenin yeterli olmadığı görülmüş, bunu engelleyen faktörler ve diğer ülke örnekleri incelenerek, Tarım Sigortaları'nın ortak bir sistem içerisinde uygulanması için tarım sigortalarına gönül vermiş kişiler bir araya gelerek, Tarım Sigortaları Vakfı'nı(TSV) kurmuşlardır.

Tarım Sigortaları branşında faaliyet gösteren resmi ve özel tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin Tarım Sigortaları Vakfına üye olmasından sonra özellikle, tarım ürünleri hasar tespitinin aynı teknik bilgilerle bağımsız uzmanlar tarafından belirlenmesini sağlayarak, çiftçinin hasarlarını gerçek değerlerle ödeme amacıyla ortak hizmet veren bağımsız bir hasar havuzu oluşturulmuştur.

Diğer taraftan vakıf sigortalı olanların yanı sıra sigortasız ürün ve risklere ait bütün istatistiksel veriler ayrıca bilgi bankası şeklindeki bir veri havuzunda toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Tüm veriler GIS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) içerisinde ayrı ayrı analiz edilmekte ve prim fiyatlarına esas teşkil edecek güncel çalışmalar yapılmaktadır.

Planlı çalışmalardan sonra, Tarım Sigortaları konusu tarım sektöründe de ilgi görmeye başlamış, 6. Beş Yıllık Kalkınma Planında “ Tarım sigortalarının gelişmesi için devlet desteğini öngören yasal düzenlemelerin yapılması” şeklinde yer almıştır. Bu çalışmalar 7. ve 8. Kalkınma Planlarında aynı şekilde devam etmiştir.

BİRİNCİ TARIM ŞURASI VE SİGORTA

“1.Tarım Şurası Çalışma Belgesi ”nda konuya ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş, ortak hizmetler için TSV tarafından kurulan hasar havuzuna prim üretim havuzu da eklenmesi ile tarım sigortaları havuzunun kurulması, doğal afetler ile ilgili Devlet yardımı öneren ancak uygulamada işlerliği olmayan yasaların kaldırılması Devletin çiftçinin sigorta primine destek olarak doğal afet sigortalarının başlamasını gerçekleştirecek yasal düzenlemelerin yapılması da önerilmektedir.

1998 yılı Hükümet programında yer alan “Tarımsal politikalarla ilgili yapısal değişim projesi” tarım ürünleri sigortası yasasının çıkarılması ve devlet desteğinin sağlanmasını öngörmektedir.

Bu proje çerçevesinde ilgili kurumların katılımı ile Hazine Müsteşarlığınca yürütülen çalışmalarda 3 ayrı yasa taslağı yer almış (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, T.Dinler, Hazine Müsteşarlığı) sonuçta Hazine Müsteşarlığı tarafından “Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı” başlığında yayımlanmıştır.

2000 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığının başlattığı Tarım Reformu Uygulama Projesi (TARUP)-Agricultural Reform Implementation Project (ARİP) çerçevesinde tarımda devlet destekli doğal afet sigortalarının başlaması öngörülmüştür.

2001 yılında program çerçevesinde tarım sigortalarını engelleyen iki yasadaki biri olan 5254 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. 2090 Sayılı diğer yasa yürürlükte olmasına rağmen hasar ödemelerine ilişkin fon iptal edildiği için uygulamada aktif değildir.

Bugün için Devletin doğal afetler karşısında çiftçiye karşılıksız yardımları yapmasını sağlayan uygulamaların tamamı kaldırılmış durumdadır. Ancak, çiftçiye güvence sağlayacak, Tarımda Doğal Afet Sigortaları Yasası da çıkarılmamıştır. 2001 yılında bir taraftan, ARİP Projesinin, Dünya Bankası kredisi ile desteklenmesi için bir ön çalışma başlatılmış, diğer taraftan yasal düzenlemelere ilişkin alt yapı çalışmaları yürütülmüştür.

2002 yılı sonunda 58.Hükümetin "Acil Eylem Planı"nda da tarım sigortalarının geliştirilmesi için bundan sonraki yapılacak uygulamalara esas olacak hedefler belirlenmiştir. 59. Hükümetin acil eylem planında öngörülen politikaları benimsemesi ile Tarım Sigortası şu an ki hükümetinde programında da yer almış ve Tarım Sigortası Kanunu 21 Haziran 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu plan, Tarımda Devlet Destekli Doğal Afet Sigortası Yasası' nın bir yıl içerisinde çıkarılmasını ve kuraklık, don, sel sigortaları uygulamalarının esaslarının belirlenmesi, primlerin devletçe desteklenmesini öngörmektedir.

Özel Sigortalar Tarafından Uygulanan Tarım Sigortasında Mevcut Durum Halihazırda Ülkemizde 9 Sigorta Şirketi tarafından Tarım Sigortası uygulanmaktadır. Çiftçilerin sigortaya katılımı özel isteğe bağlı olup, şuanda sigortalılık oranı dolu %0.1, Hayvanda ise %0,5 civarındadır.

Ülkemizdeki 62 özel sigorta şirketinin sadece 9 tanesi tarım sigortası ile uğraşmaktadır. Bu sigorta şirketleri de Sigorta Kapsamları şu şekildedir;

Tarım Ürünleri Dolu Sigortası; dolu vuruşunun ürünlerde neden olduğu miktar eksilmesi, meyve ve sebzelerde ek primle kalite kaybını sigorta kapsamına almaktadır.

Sera Sigortası; doğal afetler nedeniyle serada ve içindeki ürünlerde meydana gelen hasarlar sigorta kapsamına alınmaktadır. Hayvan hayat sigortası; ölümler ve yavru atma sigorta kapsamındadır.

Kümes hayvanları sigortası; Ölümler ve istisna olarak hırsızlık ve esrarengiz kayıplarda sigorta kapsamına alınmaktadır.

TARIM SİGORTASI NASIL UYGULANIYOR ?

Tarım ürünleri sigortası hasar tespitleri ise şu şekilde yapılmaktadır; Sağlıklı bir hasar tespiti sistemi oluşturmak üzere, Tarım Sigortalar Vakfı bağımsız bir

kurum olarak 1995 yılında kurulmuştur. Tarım branşında çalışan sigorta şirketleri Vakfın üyesidir. Hasar tespitleri, üye şirketlerin imzalamış oldukları Hasar Tespitleri çalışma esasları çerçevesinde yürütülmektedir. Vakfın masrafları, sigorta ve reasürans şirketinin yıllık primlerinin %4'ü oranındaki bağışlarıyla karşılanmaktadır. Sera ve dolu sigortalarında hasar tespitleri Vakfın bölge koordinatörü vasıtasıyla tarım uzmanlarına yaptırılmaktadır. Hayvan hayat sigortasında ise hasar tespitleri için vakıf yerel veterinerleri kullanılmaktadır.

TARIM SİGORTASINDAN BEKLENTİLER

Hemen hemen her ülkede sigorta uygulaması pilot projelerle başlatılıp ve kapsamı kademeli olarak genişletilmekte, sigorta sistemine üretici, devlet ve sigortacının katılımı, finansmanı, teminat verilen riskler ve ürünler, sigorta şirketlerinin çalışma esasları ve organizasyonlar farklılıklar göstermektedir. Ancak kendi ülkesine uygun gerekli yasal, kurumsal ve teknik alt yapıyı oluşturmuştur.

Bitkisel ürün sigortalarında 1957 yılından beri uygulanmakta olan geleneksel dolu sigortalarının yanı sıra kuraklık, don, sel gibi risklere karşı sigorta yapabilmenin dünya genelinde olduğu gibi bizde de 2 kuralı olduğu bilinmektedir. Bunlardan birincisi; mevcut dolu sigortalarının alt yapısını geliştirmek, ikincisi devletin prim desteğini sağlamak. Çiftçinin ödeyeceği doğal afet sigortaları priminin ABD ve AB ülkelerinin çoğunda olduğu gibi Türkiye'de de %50'sinin devlet tarafından karşılanacağı öngörüsü bugün için Tarım, Sigorta ve kredi temin edilen finans kurumları tarafından da kabul edilebilir görülmektedirler.

Ülkemizde günlük politik çıkarlardan uzak ülke menfaatlerini uzun vadeli koruyan politikalara ihtiyaç vardır. Tarım sigortasının öncelikle bu bilinç ile ele alınması üreticimizin olduğu kadar ülkemizin gıda güvenliği içinde şarttır. Desteklemenin boyut değiştirdiği günümüzde Türk tarımında sigorta sistemlerinin geliştirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Bu konudaki beklentiler şöyle özetlenebilir:

- Devlet tarım sigortalarının primine ve/veya hasarına destek sağlamalıdır.
- Üreticilerin sigorta bilincinin oluşturulması yönünde eğitim programları uygulanmalıdır.
- Üreticilerin sisteme inancı sağlanarak, hasar halinde tatmin edici düzeyde bir ödeme yapılacağı ortaya konulmalıdır.

- Primler üreticilerin ürettikleri ürünlerin üretim, risk ve bölge özellikleri dikkate alınarak tespit edilmelidir.
- Prim ödemelerinde üreticilerin üretim ve hasat dönemleri dikkate alınmalıdır.
- Sigorta hizmetlerinin köylere ulaştırılması sağlamak için sigorta şirketlerinin acente ağlarını geliştirecek sistemleri kurmalıdırlar.

Kaynaklar:

1. *Tanrıvermiş,H.,1997.Türkiyede Tarım kesiminin Sigorta Sorunu ve Çözüm Önerileri, Milli Reasürans T.A.Ş.,İSTANBUL*
2. *Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği, 2003 ,Tarım Sigortaları Türkiye Bilgi Notu, İSTANBUL.*
3. *Dinler,T.,2003.Tarım Sigortaları Vakfı, İSTANBUL*